

Л. В. Чернявська
завідувач кафедри журналістики
Запорізького національного університету,
доктор наук із соціальних комунікацій, доцент (Україна)

МЕМОТВОРЧІСТЬ ЯК КОМУНІКАЦІЙНА АДАПТАЦІЯ У ОСВІТНІХ ПРАВОЗАХИСНИХ ПРОЄКТАХ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

В статті розглядається питання формування інтересу до прав дитини в сучасному суспільстві, реалізації базових потреб дітей через мему як комунікаційні одиниці, що мають вірусну природу поширення і можуть охоплювати широку аудиторію за умови потрапляння у актуальний контекст та створення оригінального ігрового контенту. Для підтвердження перспективності мемотворчості як комунікаційної адаптації важливих суспільних проблем для молоді було проведено експеримент, що супроводжувався методами опитування, скетчноутінгу. Для аналізу було обрано проєкт художниці Ніни Кушнір мему про Гуса серія «Просто про права дитини», який продемонстрував, що складна тема може бути адаптована через трансмедіальність.

Л. В. Чернявская

Мемотворчество как коммуникативная адаптация в образовательных правозащитных проектах для детей и молодежи

В статье рассматривается вопрос формирования интереса к правам ребенка в современном обществе. Понимание своих прав является важной частью реализации прав детей. Современные дети — активные интернет-пользователи, они имеют навыки создания медиатекстов. Одним из таких медиапроизведений является мем. Мемы — коммуникативные единицы, которые имеют вирусную природу распространения и могут охватывать широкую аудиторию. Для того чтобы мем стал популярным, он должен быть введен в актуальный контекст и иметь оригинальную игровую идею.

Для подтверждения перспективности мемотворчества как коммуникативной адаптации важных общественных проблем для молодежи был проведен эксперимент, сопровождавшийся методами опроса, скетчноутинга. Эксперимент подтвердил гипотезу интереса молодежи к мемам и созданию мемов. Мемы могут быть использованы для привлечения молодежи к социальным и иным проблемам, поэтому они активно используются в маркетинге. Мемы часто продвигают различные социальные идеи и проекты.

Для создания мемов используются шаблоны, и каждый пользователь может создать на основе шаблона новый мем. В Сети можно встретить мемы, охраняемые авторским правом. Для анализа был выбран проєкт художниці Ніни Кушнір мему про Гуса из серии «Просто о правах ребенка», который продемонстрировал, что сложная тема может быть адаптирована через трансмедіальність.

Мемы являются инструментом продвижения и популяризации правозащитной тематики, они являются удобной коммуникативной единицей формирования среды

молодежи идеи важности понимания прав детей и создания комфортной среды для развития детей и молодежи, реализации их талантов, творческого потенциала, образовательных потребностей, а также понимания важности базовых потребностей ребенка — права на жизнь и права на семью.

Цель проекта — привлечение внимания к теме прав ребенка. Оценка эффективности этой акции не проводилась, однако считаем, что привлечение авторов мемов, профессиональных художников является перспективной практикой и сможет стать инструментом продвижения идей.

L. V. Cherniavska

Making memes as a communication adaptation in educational human rights projects for children and youth

The article considers the issue of forming interest to the rights of the child in the modern society. The important part of realizing children's rights is understanding and using one's rights. Modern children are active Internet users, they have the skills to create media texts. Meme is one such media product. Memes are communication units that have a viral nature of dissemination and can reach a wide audience. Meme need to put into context and have an original game idea for becoming the popular media product.

The author conducted the experiment, accompanied by survey methods, and sketching for confirm the availability of making memes as a communication adaptation of important social problems for young people. The experiment confirmed the hypothesis that young people are interested in memes and the making of memes. Memes can be used to attract young people to social and other problems, and they are actively used in marketing. Memes often promote various social ideas and projects.

Templates are used to make memes, and each user can make a new meme based on the template. On the Internet you can find memes protected by copyright. We analyzed the project by the artist Nina Kushnir memes series «Just about the Rights for the Child» with the Goose. It demonstrated that a complex topic can be adapted through transmedialism.

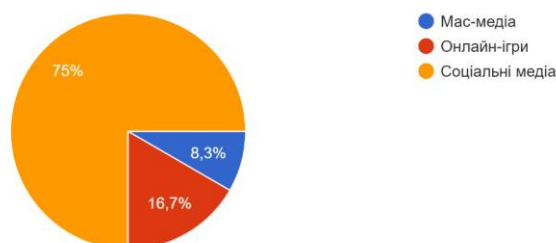
Mememes are the instruments for promoting and popularizing human rights topics. They are a convenient communication unit for forming among young people the idea of the importance of understanding children's rights and creating a comfortable environment for the development of children and youth, the realization of their talents, creative potential, and educational needs. Mememes transmit the basic needs of the child — the right to life and the right to a family.

The goal of the project was to attract attention to the topic of children's rights. Rating of the effectiveness of this action was not conducted, however, we believe that the using the authors of mememes, professional artists is a promising practice and can be a instrument for promoting ideas.

Мемотворчість є одним із перспективних адаптаційних інструментів у освітньому процесі. Дослідження у галузі соціальних комунікацій демонструють ефективність вірусного контенту, в тому числі мемів у просуванні соціального важливих тем, у реалізації товарів та послуг у галузі реклами, зокрема некомерційної соціальної реклами. Такою ж ефективністю може відзначатись контент створений з освітньою метою для дітей та дітьми.

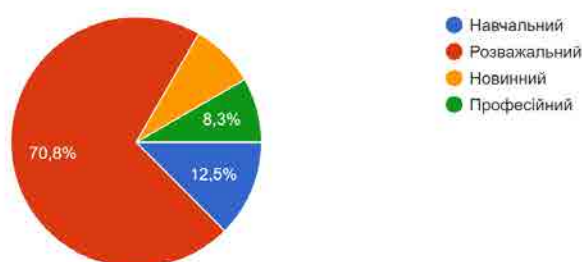
Меми активно побутують у соціальних мережах, які для молоді є основним медіасередовищем. Для перевірки твердження було проведено опитування групи молодих людей віком 20 років, використано метод скетчноутінга у роботі із групою, проведено експеримент щодо вибору форми новини для створення власного медіапродукту. Опитування було проведене серед студентів третього курсу різних факультетів Запорізького національного університету (філологічного, іноземної філології, біологічного, факультету психології та педагогіки, журналістики), які обрали дисципліну «Медійний контент в інформаційному суспільстві». Було опитано 24 студенти. Відповіді на питання склались із запропонованих варіантів та можливості додавати власний варіант. На питання про перевагу у виборі медіа опитувані обрали у межах запропонованих відповідей:

Якому із медіа надаєте більшу перевагу
24 відповіді

На питання про характер контенту, який молоді люди обирають під час перебування в мережі більшість обрали таки розважальний контент:

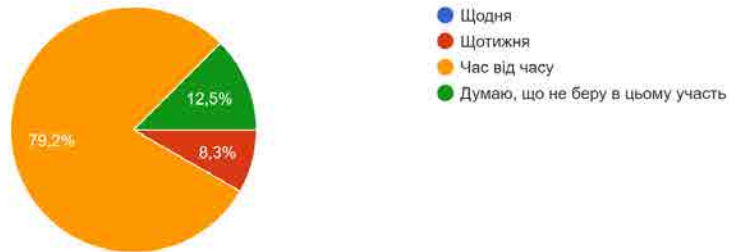
Який контент найчастіше ви обираєте?
24 відповіді

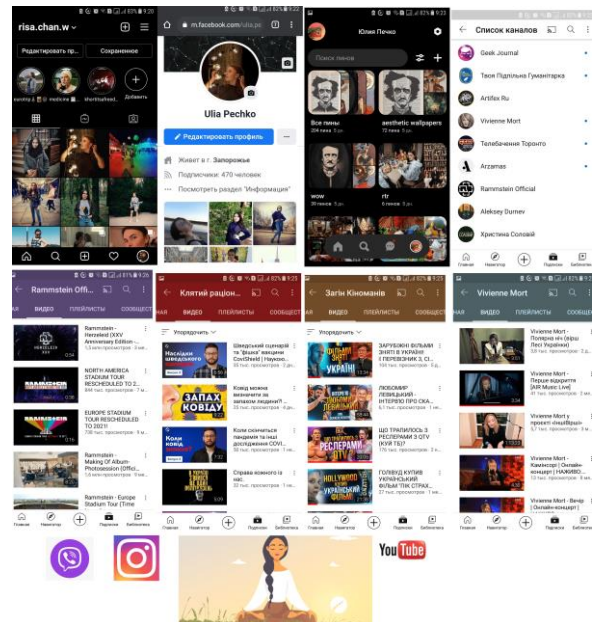
Меми, які мають ігровий характер, є одним із найкращих інструментів просування ідей серед підлітків та студентської молоді. Картинка легка для сприйняття, вона має вже певне значення, яке несе в собі візуальна частина. Мем дозволяє поєднати вже існуюче значення із новим навантаженням і учасник гри та творець мему стає автором нового конструкту за допомогою переважно текстової частини. Мем сприймається як захоплююча гра та розвага.

На питання про активність у створенні медіапродуктів молодь була свідомою того, що вони є творцями медіапродуктів, лише 12,5 % опитаних вважають, що вони не створюють медіапродуктів.

Як часто ви створюєте та поширюєте медіапродукти?
24 відповіді

Наступною частиною дослідження було використання скетчноутінга як форми фіксації власного уявлення про формування особистого медіасередовища студентів. Було запропоновано намалювати власне медіасередовище за допомогою графічного редактора або на папері, а потім зробити фото свого малюнку. Опрацьовано 24 зображення, які виявили переважання соціальних медіа — були обов'язковим елементом, у деяких зображеннях соціальні медіа були основним джерелом інформації. Ці зображення підтверджують переважання соціальних медіа у медіасередовищі студентської молоді. Для прикладу наведено два зображення (Креузової Юлії та Печко Юлії):

Третім етапом був експеримент, який полягав у перевірці гіпотези, що після розмови про меми студенти відреагують на завдання створити медіапродукт на останню новину творенням саме мему. Цей експеримент підтвердив гіпотезу, ряд студентів запропонували саме меми, які презентували актуальну новину. Наприклад, мем, створений студентом для презентації інформації про хакерські атаки у США, до яких причетними, на думку Microsoft, є китайське угруповання Hafnium (у другому медіатворі використано мем-зображення із фільму «Кунг Фьюри» (2015), до якого долучили «китайське» обличчя. Цей мем використовується у жартах про завищену самооцінку при вирішенні технічних проблем):

Попри те, що меми створюються на основі шаблонів і мають, як правило, змінювану текстову частину, вони можуть бути віднесені до творів, що охороняються авторським правом. Правову сторону створення і поширення мемів розглядає Є. Алексіюк, яка дає визначення мему з правової точки зору («одиниця культурної інформації (аудіовізуальна, текстова), яка володіє віральною швидкістю поширення від людини до людини, часто маючи сатиричний або ж іронічний контекст» [1]), а також вказує на правові аспекти його функціонування:

- використання візуальної його частини (статичні зображення, відео та ін.), яка може мати незаконне походження (відомий правозахисний рух «Мами проти мемів», коли мами стали на захист прав своїх дітей, зображення яких були включені в тексти мемів без дозволу батьків);

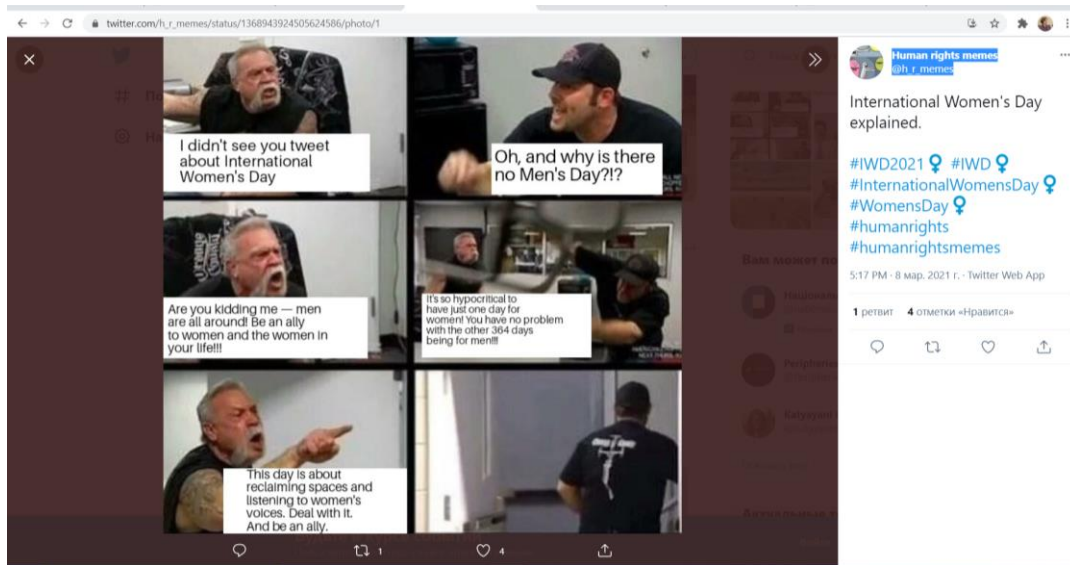
- відсутність згоди осіб на світлинах та відео на поширення контенту із використанням їхніх зображень;

- емоційне навантаження та зміст жарту може містити порушення права людини на гідність і честь.

Закон України «Про авторське право та суміжні права» не дає прямих відповідей про захист авторських прав щодо мемів, проте використання контенту із метою жарту і пародії легітимізує подібні твори. Однак можуть бути випадки,

коли зображення якраз і має захист від використання без згоди автора (йдеться про аналізовані нами мему з Гусем авторки Надії Кушнір).

Однією із основних функцій мемів є реакція користувачів мереж на актуальну ситуацію. Ось яку реакцію на Міжнародний жіночий день 2021 року демонструють англомовні мережі, медіапродукти яких є носіями ліберальних поглядів, тож їхня реакція на чутливу тему обігрується відповідно до європейських уявлень про права людини, наприклад, група Human rights memes @h_r_memes у Twitter пропонує погляд на цей день з точки зору патріархального суспільства, у якому жінки мають право голосу лише один день, тож чоловіки мають підтримувати такий стан речей твітом раз на рік:

Англомовний дискурс мемотворчості звертає увагу на права жінок у країнах, де жінки мають обмежені права:

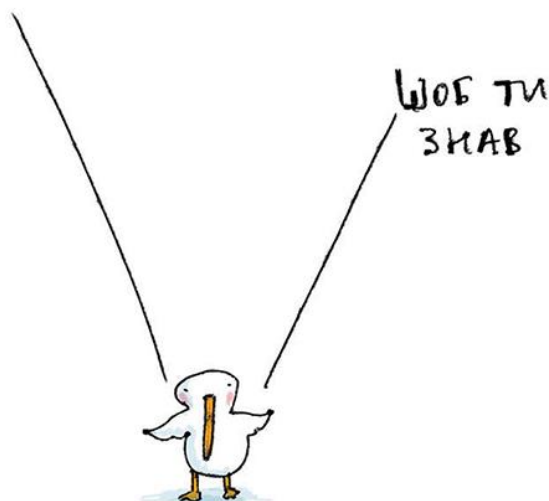

Ідея освітніх проєктів через мемотворчість реалізувалась у таких виданнях: Феліса Тіббітс, 2008 г., «Образование в области прав человека в энциклопедии для воспитания в духе мира» (ред. Мониша Баджадж), издательство «Информационная эпоха», стр. 103–104. Нью-Йорк; меми проти дискримінації і насильства UN Free & Equal (<https://www.unfe.org/take-action/memes/>) та ін.

Права дитини є однією із чутливих тем сучасного суспільства, яке прагне бути комфортним для усіх, у тому числі дітей, які часто «не помічаються», недооцінюється прагнення дітей почуватись повноцінними членами суспільства, що має виявляти від універсального дизайну в архітектурі (теорія універсального дизайну) до створення гармонійного і комфортного середовища для розвитку особистості.

Проблема права дитини порушувалась під час Міжнародного фестивалю документального кіно у 2020 році Docudays UA. Для цього проєкту художниця Надія Кушнір, авторка образу Гуса в інтернет-мемах (у мережі Facebook паблік має 143 тисячі підписників станом на 18.03.2021), створила серію мемів «Просто про права дитини». Авторка поділила цю серію на кілька основних аспектів. Перше завдання проєкту було нагадати суспільству, що діти мають права і можуть вільно розвиватись, реалізовувати свої творчі здібності, потребу у житті, родині, освіті. Тож перший мем ставив питання обізнаності усіх членів суспільства права дітей прописані у Конвенції ООН про права дитини. Малюнки авторки подаються за публікацією на сайті Vokmal [2].

Я МАЮ ПРАВО

Мемі є інструментом просування і популяризації правозахисної тематики, вони є зручною комунікаційною одиницею, що може ефективно формувати серед молоді ідею важливості розуміння прав дітей та творення комфортного середовища для розвитку дітей та молоді, реалізації їх талантів, творчого потенціалу, освітніх потреб, а також розуміння важливості базових потреб дитини — право на життя та право на родину.

Метою проекту було привернення уваги до теми прав дитини, оцінка ефективності цієї акції не проводилась, проте вважаємо, що залучення авторів мемів, що є професійними художниками є перспективною практикою і зможе бути інструментом просування ідей.

1. Алексіюк Є. Як мемі (не) захищаються авторським правом [Електронний ресурс] // Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/memy-avtorske-pravo/> (дата звернення: 15.03.2021). [Перейти к источнику](#) [Вернуться к статье](#)
2. Сидоренко І. Права дитини не означають вседозволеність [Електронний ресурс] // Bokmal. URL: <https://bokmal.com.ua/life/prava-ditini-ne-oznachayut-vsedozvolenist/> (дата звернення: 15.03.2021). [Перейти к источнику](#) [Вернуться к статье](#)